

A román állam egységének eszméje

Egykorú dokumentumok

A román nép történelmén — az ezernyi vízszintes és a súlyos feltételek ellenére, amelyek rendíthetetlen határozottságot követeltek a haladásért folytatott küzdelemben — vörös fonálként húzódik végig minden nemzet létezésének alapvető eszméje: a politikai egység tudata.

A románok, bár évszázadokon át politikai kényszer-határok között elválasztva és széttagolva, külön állami és tartományi egységekben éltek azon a földön, amely létük bölcsője volt — mégis egy népet alkottak. A viszonyok századokon át akadályozták az egységes fejlődést. De a román nép ennek ellenére megőrizte szokásait, hagyományait, életformáját, mindez pedig az etnikai és nyelvi egységből, a közös szellemi alapból táplálkozott.

Az együvértartozás tudatának e komponensei hazánk történetének újkori szakaszában szükségszerűen bázisává váltak az egységes nemzeti állam kialakításának. Ebben a történelmi szakaszban — s főleg az 1848-as forradalom után — a nemzeti eszme, a nemzeti ébredés gondolata a legkülönbözőbb formában jelentkezett.

Az adott viszonyok között a történelmi múlt erkölcsi erővé vált, növelte a nemzeti büszkeség érzését, tartalmat adott a jövőt formáló törekvéseknek. A politikai és társadalmi harcból jelentős mértékben kivette részét az irodalom, a művészet és a tudomány mint a társadalmi haladás érdekeinek szolgálója. A legnagyobb súlya azonban annak volt, hogy a nemzeti egység általánosított gondolata mély és tartós gyökereket vert a tömegek tudatában.

A román nép szervezett politikai, társadalmi és az ezekhez kapcsolódó nemzeti mozgalma (amely a sajátos történelmi körülmények között elsősorban Erdélyben jelentkezett) biztos alapra talált a közös származásból fakadó egység-tudatban. A Kárpátok mindkét oldalán élő románoknak az élet minden területén fennálló kapcsolatát megszilárdította a lelki-szellemi egység, amelyet nap mint nap kinyilvánítottak szóban és írásban, Erdélyben, Moldvában és Havasalföldön egyaránt.

A nemzeti összetartozás érzése különleges erővel nyilvánult meg akkor, amikor a meglévő anyagi és szellemi erőkhöz az ipari termelés lendületes fejlődése társult: a piacok biztosításának és kiszélesítésének, valamint az életmód modernizálásának a szükséglete. Az új gazdasági viszonyok keretei között fellépő társadalmi erők a nemzeti eszmények hordozóivá váltak, egyengették az utat a modern nemzeté formálódás folyamata előtt. A társadalmi és politikai-nemzeti elnyomás azzal a tanulsággal járt, hogy a bajok orvoslásának egyedüli módja az életkörülmények reformja, a nemzetiségek és a társadalmi osztályok közötti egyenlőtlenség felszámolása. Így a társadalmi és politikai feltételek bírálata összefonódott a társadalmi és politikai egyenlőség követelésével.

A nemzeti eszme és a nemzeti ébredés a románoknál is olyan formában jelentkezett, mint a többi európai népeknél — például a németeknél, az olaszoknál —, amelyeket a történelem természetellenes határokkal darabolt szét. Azt, hogy mennyire elevenen élt a román népben a törekvés, hogy politikailag egységes államban éljen, az alábbiakban közölt néhány dokumentum értékű szöveg is szemléltetően igazolja.

Gheorghe I. Bodea

1.

Célunk — úgy vélem — nem lehet más, mint a *románok nemzeti egysége*. Egység előbb az eszmékben és érzésekben, ami idővel meghozza majd a politikai egységet..., minden törekvésünknek szükségképpen arra kell irányulnia, hogy megteremtjük ezt a nemzeti létet és hogy a románokat társadalmilag megreformáljuk az igazság és egyenlőség szent elvei alapján. A román nemzeti érzés a mi zászlónk, e zászló alá kell hívnunk minden románt.

Nicolae Bălcescu párizsi román diákok társaságában 1847 januárjában elhangzott beszédéből.

2.

Vitéz Mihály vajda azon munkálkodott, hogy megteremtse a román nemzetiséget, hogy egyesítsen minden románt egy politikai államban. Ez az a nagyszerű és számunkra bizton megváltó eszme, amelyet a múlt századok vaksága miatt atyáink nem tudtak tartósan megvalósítani, és amely ma a románok egyedüli politikai célja kell hogy legyen.

Nicolae Bălcescu: A románok hadjárata a törökök ellen, 1847.

3.

Ez a megcsonkított nép egységes test, s azt a terjedelmes területet, amelyet átfog, joggal nevezik a hazafiak szóhasználatára szerint Romániának, még akkor is, ha ezt semmiféle szerződés nem szentesíti.

H. Desprez francia publicistának La Moldo-Valachie et le mouvement roumain című írásából, 1848. január 1.

4.

Bármely nemzet igazi szabadsága csakis nemzeti szabadság lehet.

Simion Bărnuțiu 1848. május 2/14-én Balázsfalván elmondott beszédéből.

5.

A román nemzet sorsát Bukarestben és Iași-ban döntenek el, nem pedig Kolozsváron, sem Balázsfalván, sem Budán.

George Barițiu cikke, Gazeta Transilvaniei, 1848. május 27.

6.

Ugyanígy a románok sem lehetnek mindaddig boldogok, amíg (lásd az 1849. február 25-i petíciót) az osztrák monarchia minden románja nem egyesül egyetlen nemzeti testbe egy központi román nemzeti kormány vezetésével. Mivel az összes románok mindaddig, amíg nem lesz nemzeti közigazgatásuk, képviselőjük és nemzeti nyelvük — egyszóval amíg nem ismerik el őket mint nemzetet —, nem értek el semmit. Így tehát a nemzeti politikai egyesülés, a nemzetiség megvalósítása legyen minden román tevékenységének a célja. Akkor majd megszűnik a románok leigázása, akkor önmagától minden gazdagságban részük lesz. Akkor lesz majd független nemzeti egyházunk, egyetemünk és nemzeti iskoláink, elég emberünk, akkor művelni tudjuk magunkat A nemzetiség és köztársaság nélkül despotizmus uralkodik.

Alexandru Papiu-Ilarian: A felső-dáciai románok története, 1850—1852.

7.

Semmi sem vonzza őket (ti. az erdélyi románokat) nyugat felé, mivel reményeik kelet felé irányulnak, mindnyájan titkon arra várnak, hogy a szétágazó szálak egyszer majd egyesülnek s átalakulnak egy nagy és erős román nemzetté.

Ch. Boner angol utazó könyvéből: Transylvania, its Products and its People. London, 1865.

8.

Moldva, Erdély, Havasalföld nem létezik a föld színén, csak egyetlen Románia létezik, egyetlen test, egyetlen lélek, amelyben minden idegszál és minden lehelet egymásért remeg.

Bogdan Petriceicu Haşdeu a Românuł című lapban, 1867. augusztus 6-án megjelent cikkéből.

9.

A mi feladatunk az, hogy erkölcsileg neveljük népünket. Az erkölcs erejével — és egyedül csak ezáltal — jutunk el célunkhoz S ne higgye Uram, hogy nemzeti egységünket, Nagyromániát, a nyers erővel valósítjuk meg, ellenkezőleg, az erkölcs erejével *kell* megvalósítani. Láttam, mint hullt a nápolyi királyság Itália királyának a kezébe, nem fegyverrel, hanem egyedül az erkölcs erejével. Bement előbb Garibaldi öt honfitársával és aztán következett a győzelmes bevonulás.

Aki ma arra ösztökélné a románokat, hogy fegyverrel vívják ki szabadságukat és nemzeti egységüket, nagy hibát követne el, a legerősebb fegyvert adná ellenfeleink kezébe. Aki az erkölcsi győzelmet akarja, az a mi barátunk és csak az számíthat a biztos győzelemre. (1870. január 17.)

Alexandru Roman (1826—1897) történész, filológus, jogász, filozófus, a Concordia lap szerkesztője, a Federaţiunea című újság vezetője, akadémikus.

10.

...Én koncedálok, t. Ház, hogy mi lehetünk jó barátságban, szövetségben akár a szerbekkel, akár a románokkal, esetleg rövid időre, anélkül, hogy általában a nemzetiségi kérdés szóba jöjjön. De határozottan kétségbe vonom azt, hogy akár Szerbiával, akár Romániával állandó és biztos szövetségben lehessünk anélkül, hogy sikerüljön nekünk idebent oly nemzetiségi politikát inaugurálni, amely kielégíti, ha nem is a túlzóknak, de az itteni románok és szerbek zömének helyes és jogos nemzeti aspirációit. Nem számíthatunk állandó és biztos szövetségre azért, mert úgy a románokban, mint a szerbekben erősen él a faji összetartozandóság érzete. E nemzetek sokkal kisebbek, semhogy ne reflektáljanak azon fajrokonaira, akik a mi országunkban laknak. A német nemzet nélkülözheti azon fajrokonait, amelyek Ausztriában vannak. Franciaország nem gondol avval, hogy mi történik Belgiumban, Svájcban a franciákkal, mert azok nélkül is nagy és hatalmas; de a szerbek és románok a Száván és a Kárpátokon túl a legnagyobb érdeklődéssel viseltetnek itteni fajrokonai iránt, mert ezek nemzetiségük állagához tartoznak, annak kiegészítő alkatrészét képezik...

Mocsáry Lajos a budapesti Országgyűlés 1887. évi közoktatásügyi költségvetés tárgyalásakor mondott beszédéből.

Az erdélyi románok és a szomszédos királyságban élő testvéreik között évszázados közvetlen és erőteljes kapcsolat van, úgyhogy ez a határokkal elválasztott két etnikai közösség úgy érzi, nagyon közelálló, egyetlen entitást alkot. Ami az egyiknek hasznára vagy kárára van, ami az egyiknek örömet vagy szomorúságot okoz, ugyanolyan mértékben érződik a másik oldalon is. Valóságosnak kell tehát felfogni azt a tényt, hogy Magyarországon a nemzeti kérdés tekintetében nemcsak a három és fél millió itteni őslakó románt kell figyelembe venni, hanem minden románt a Kárpátok mindkét oldalán, tehát közel kilencmillió embert.

Siebenbürgisch deutsches Tagblatt, Nagyszeben, 1888. október.

A magyarországi románok száma közel hárommillió, Erdélyben és Magyarországon oszlanak meg, s akárcsak a szerbek és a horvátok, szoros földrajzi kapcsolatban vannak a Magyarországi határain kívül élő vérrokonainkkal.

A magyarországi románok. Deutsche Zeitung, Bécs, 1890. október.

Nincs ma egyetlen román család sem Erdélyben, amelynek ne volna kapcsolata Romániával. Románia és az erdélyi rész románjai testben-lélekben egyek, a politikai megoszlás más, elméjükben azonban már (!) megvalósult az egyesülés.

Grigore Moldovannak, a kolozsvári magyar egyetem román nyelv katedrája professzorának a románok 1890-ben tartott szebeni nemzeti gyűlése alkalmából adott interjújaóól. Allgemeine Zeitung, München, 1890. október 12.

A románok csak Romániában tudnak fejlődni teljes szabadságban, Románia néhány évtized alatt (ti. a két fejedelemség egyesülése után) a román nép legkulturáltabb részévé vált, következésképpen a román kulturális élet természetes központja lett.

Ha a román állam megszilárdul, növekedik és erősödik, akkor a románok, bárhol éljenek is, erősebbnek és egyre alkalmasabbnak érzik magukat arra, hogy harcoljanak nemzeti létükért.

Ion Slavici: Románok a magyar királyságban és a magyar politika, Bukarest, 1892.

Brassóban olyan számottevő és művelt közönség van, hogy támogatásával könnyen meg lehetne alakítani egy irodalmi társaságot. A célja az lenne, hogy minden vonatkozásban tájékoztassa a brassói közönséget irodalmunkról. Nem kellene sok ülést tartani. Vagy kettő közülük műkedvelő színházi előadás is lehetne. Sokan vannak most Brassóban, akik egy jó rendező vezetésével sikeresen elő tudnák adni Caragiale valamelyik vígjátékát, vagy éppen a *Năpastă*-t. A többi ülés alkalmával — néhány értekezéstől eltekintve — fel lehetne használni a romániai erőket is. Amikor bejelentik, hogy egy Coșbuc, Caragiale vagy Vlahuță olvas fei műveiből, a brassói közönség nem marad közömbös. Más eszköz az lenne, hogy felkérjük a bukaresti nemzeti színházat, hogy tagjai szavaljanak vagy játsszanak együtt a mi műkedvelő-

inkkel Majd ha meghirdetnek egy szavalóestet, amelyen fellép Nottara, a brassói közönség nem fog otthon maradni.

Lipcse, 1897. november 27.

Sextil Puscariu (1877—1948) nyelvész és filológus, egyetemi tanár levele Andrei Bârseanuhoz.

16.

Megírom Önnek az én nevemet, a Chendiét és St. Iosifét, s egészen biztosan csatlakozni fog még Coşbuc barátom is (nem találtam meg, hogy megmondjam neki, mert akkor az ő nevét is ide írnám, jó hazafi). Nekünk úgy tűnik, hogy az első dolog, amit a „nyelv egységéért“ tenni kellene, egy jól elkészített, Ön által — vagy ugyancsak Brassóban az itteni irodalmi szekció tagjai által — szerkesztett folyóirat lenne.

Bukarest, 1902. március 25.

Gheorghe Bogdan-Duica (1865—1934) történész és irodalomkritikusnak, a Roman Akadémia tagjának levele Andrei Bârseanuhoz.

17.

Önöknek, a határokon túl élő románoknak nagy és szép feladatuk van. Határozottan támogathatják azt a kibontakozó és a jövőben még erőteljesebben jelentkező törekvést, hogy adják vissza az Akadémiát a román tudománynak és a nemzeti kultúrának, amelynek egyedüli joga e keretben megszólalni és mégis csak néha néha hallatják hangjukat.

1910. június 1.

Nicolae Iorga levele Andrei Bârseanuhoz.

18.

A szomorú tapasztalat azt igazolja, hogy a kulturális egységre politikai egység nélkül nincs semmiféle biztosíték. A kulturális egység megőrzése megköveteli a politikai egységet. *A kulturális liga tevékenységében elkerülhetetlenül új szakasz következik.* A hatalmas háborúból új világ születik. A jog legyőzi az erőt, a népek akarata átveszi a hódítás helyét. Azt az uralmat, amely nem a nép akaratára épül, egyszer s mindenkorra megdöntik, s romjai alól kinő az igazság uralma. A régi rendszerek eltűnnek, az új rendszerek pedig minden nemzet azon jogára épülnek, hogy szabad nemzeti életet éljenek egymás mellett.

A liga minden román politikai egységéért kiáltványából, amelyet 1914. december 14-én Bukarestben Vasile Lucaciu, Nicolae Iorga, Barbu Ştefănescu Delavrancea, Simion C. Mândrescu, Nicolae Filănescu, Tache Ionescu, dr. Constantin Istrati, Ion Grădişteanu, Octavian Goga írt alá. Epoca, 1914. december 28.

19.

Tagadhatatlan, hogy a beolvasztásra, a megalázásra és az állameszme nevében történő sanyargatásra épülő nemzeti egység-elv csődöt mondott. Csődöt mondott, mert az ország urai meggyőződhettek arról, hogy a népek öntudatát nem lehet megsemmisíteni, és a demokratikus nézetek ellenségei mindhiába akarnak gátat vetni a társadalmi — tehát a népek nemzeti — fejlődésének, minden nép körében gyökeret vert a társadalmi függetlenség eszméje, minden nép arra törekszik, hogy egyenlő mértékben váltsák valóra az alkotmányban megjelölt minden jogot.

Emil Isac: A demokratikus eszme. Válasz Jászi Oszkár úrnak. AdevăruL, 1917. december 17/30.

Függetlenségünk jövőnknek *sine qua non* feltétele, és a függetlenséget csak akkor lehet biztosítani, ha nem léteznek román tartományok, ha az egész románság élete egyetlen állami keretben zajlik. Ez az a fő érv, amiért a román szocializmus Gyulafehérváron minden román egyesülésének eszménye mellett emelt szót.

Emil Isac: A román szocialisták Gyulafehérvára. Adevărul, 1918. december 23./ 1919. január 5.

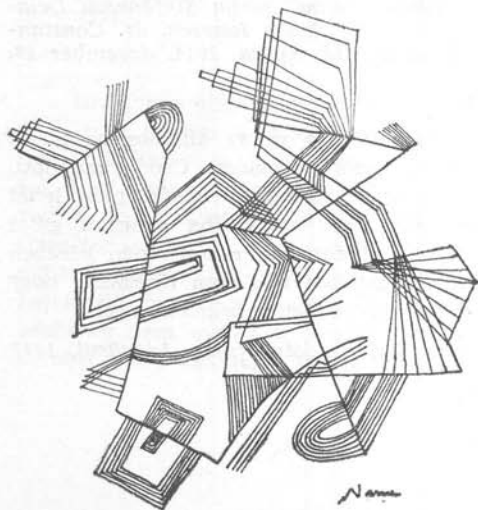
Minden román egyetlen államba való egyesülése csak akkor lesz megingathatatlan és a világ jövőbeni története által biztosított, ha választ ad azokra a parancsoló követelményekre, amelyeket az új életfelfogás, az új idők szelleme támaszt. Ez a szemlélet azt a kötelességet sugallja nekünk, hogy ne büntessük az utódokat a szülők bűneiért, következőképpen biztosítsuk a román földön együtt élő minden nemzetnek és minden egyénnek ugyanazokat a jogokat és kötelességeket. A civilizáció, amely felszabadított minket, megköveteli tőlünk, hogy tartsuk tiszteltben őt, és arra kötelez, hogy az új államban romboljunk le minden előjogot, és az országot helyezzük a munka és a munka után járó teljes fizetség alapjaira.

Vasile Goldiș: Transilvania, Banatul, Crișana și Mureșul III. 1928.

A fokozódó nemzetiségi elnyomás a román burzsoáziát bizonyos mértékben demokratikus és antifeudális vonásokkal ruházta fel. Haladó vonásokkal az a helyzet látta el, hogy mint elnyomott nemzet burzsoáziája, szükségképpen szemben állt a még reakciósabb magyar uralkodó osztályokkal. Az imperializmus időszakának első két évtizede azonban világosan tanúsítja, hogy ez a burzsoázia már nem képes a román nép igazi érdekeit képviselni, és lényegében éppoly elnyomó és kizsákmányoló szándékkal áll szemben saját népével, mint esetleges hatalomra jutása után a vezetés alá kerülő nem román népekkel. A román nép érdekeinek igazi kifejezője az imperializmus korában többé nem a burzsoázia, hanem az öntudatára ébredő dolgozó nép, a munkásosztály vezetése alatt.

I. Tóth Zoltán A nemzeti kérdés az imperializmus korában (1900—1914) című, befejezetlen posztumusz tanulmányából.

Összeállította Gheorghe I. Bodea

Ion Nanu rajza